

MIRCEA D. MATEI, EMIL I. EMANDI ȘI OCTAV
MONORANU, **CERCETĂRI ARHEOLOGICE PRIVIND
HABITATUL MEDIEVAL RURAL DIN BAZINUL
SUPERIOR AL ȘOMUZULUI MARE ȘI AL MOLDOVEI**
(secolele XIV—XVII), Anuarul Muzeului județean Suceava,
Supliment, I, Suceava, 1982, 144 p, + 50 fig.

În volumul precedent al revistei *Carpica* (XIV/1982) prezentăm o valoroasă carte a cercetătorilor dr. Mircea D. Matei și Emil I. Emandi, *Habitatul medieval rural din Valea Moldovei și din bazinul Șomuzului Mare* (secolele XI—XVII), și care aduce importante contribuții la cunoașterea statului medieval românesc. Între timp această carte a primit premiul „N. Bălcescu” al Academiei R.S.R. pe anul 1983.

La puțină vreme după apariția ei, cercetătorii dr. Mircea D. Matei, Emil I. Emandi și Octav Monoranu, au scos o nouă lucrare, care prezintă investigațiile arheologice din bazinul superior al Șomuzului Mare și al Moldovei.

După un *Cuvînt înainte* (p. 7—9), în capitolul *Priorități în cercetarea arheologică a Evului mediu pe teritoriul județului Suceava* (p. 11—24) Mircea D. Matei, după ce prezintă istoricul cercetărilor arheologice în această parte a țării, se ocupă de cercetarea satului medieval și arată că studierea acestei probleme s-a făcut la Suceava în funcție de două criterii. Primul criteriu a urmărit „necesitatea cunoașterii procesului iradierii culturale a orașului în mediul rural, pe care l-am numit criteriul hinterlândului” (p. 12—13).

Cel de al doilea criteriu în abordarea arheologică a satelor medievale din cuprinsul județului Suceava a fost substanțial diferit de primul și anume acela al unităților geo-morfologice (p. 13). În acest scop s-au efectuat cercetările arheologice în unele așezări rurale situate în bazinul Șomuzului Mare, ca și cercetările care au cuprins cursul superior și mijlociu al Moldovei. Una din concluziile importante la care a ajuns autorul este aceea că „în cuprinsul zonei cercetate, există suficiente dovezi pe temeiul cărora să se afirme că valea Moldovei și bazinul Șomuzului Mare au putut constitui zone în care să existe grupări de sate, din care vor fi constituit acele organisme politice de tipul cnezatelor, iar existența unui voievodat în aceeași zonă nu ar trebui privită ca o ipoteză hazardată” (p. 15). Autorul arată că este necesară studierea în continuare a satului medieval, în vederea cunoașterii mai aprofundate a lumii rurale contribuind prin aceasta la conturarea unui tablou cât mai complet al feudalismului românesc, din teritoriul de la est de

Carpați. Autorul arată în continuare că de o deosebită importanță este problema continuării cercetărilor în această regiune în vederea cunoașterii mai detaliate a așezărilor din secolele XII—XIII, și investigării altor zone din cuprinsul județului Suceava.

Analiza realizărilor obținute pînă în prezent în cercetarea arheologică a satului medieval din zona nord-vestică a Moldovei permite autorului să arate că în viitor se impune cu necesitate o mai judicioasă interpretare a descoperirilor arheologice.

În continuare sînt evidențiate cercetările întreprinse în cele trei orașe medievale din zona vestică a Moldovei și anume Baia, Siret și Suceava, care au furnizat un volum de date și o cantitate de observații, ce permit definirea profilului economic al acestor așezări, dar chiar și al structurilor lor teritoriale interne (p. 20).

Autorul se referă și la geneza și evoluția istorică a orașelor de la est de Carpați stabilind criterii clare ce vor trebui să stea la studierea acestor orașe și printre acestea este necesară cercetarea nivelului producției proprii și a organizării interne în perioada de început a existenței acestora ca așezări urbane în curs de formare (p. 22).

În încheiere la acest capitol autorul se referă la necesitatea ca cercetările ce se desfășoară în regiunea nord-vestică a Moldovei să urmărească obținerea unor date cît mai concludente privind problema continuității de viață românească pe acest teritoriu.

În capitolul „*Locuirea medievală de la Berchișești*” sînt prezentate cercetările arheologice întreprinse în această localitate. După prezentarea unor considerații topografice autorii M. D. Matei și Octav Monoranu relevă că cele mai vechi urme din epoca medievală datează de la sfîrșitul secolului al XIII-lea — începutul secolului al XIV-lea și că fragmentele ceramice din această vreme aparțin primei faze de locuire de la Berchișești, anterioară inundației surprinsă și în cadrul stratigrafiei terenului cercetat. A doua fază de locuire aparține așezării de la sfîrșitul secolului al XIV-lea — începutul secolului al XV-lea. Din această vreme a fost cercetată o groapă menajeră, aflată cu siguranță în preajma unei locuințe.

Autorii descriu fragmentele ceramice găsite aici și emit o serie de concluzii asupra unor analogii cu descoperiri din alte localități din Moldova asupra tehnicii confecționării vaselor din această vreme.

De asemenea se prezintă descoperirea unor fragmente încadrate în categoria ceramicii cenușii fine, datată la finele secolului al XIV-lea și atribuită de autori unor coloniști străini.

Un loc aparte îl reprezintă în acest capitol descrierea materialelor arheologice din a doua jumătate a secolului al XV-lea. Cu deosebire sînt descrise oalele borcan și oalele cu toartă ce fac parte din ceramica de bucătărie din această vreme.

După prezentarea obiectelor de metal descoperite la Berchișești, autorii emit cîteva concluzii asupra materialelor de aici. Ei arată că la începutul secolului al XV-lea în anume sate din Moldova pătrunsese un număr destul de mare de produse ale meșteșugului orășenesc local. Tot acum se remarcă prezența unor produse meșteșugărești de prove-

nlență nemoldovenească aflate în satele situate în vecinătatea sau chiar pe traseul unor drumuri de comerț.

De asemenea se constată că la începutul secolului al XV-lea, în domeniul olăriei, producția rurală se desfășoară sub influență a celei orășenești.

Contribuții de seamă se aduc și în capitolul intitulat „*Habitatul medieval rural de la Liteni*” (p. 43—89).

O atenție deosebită este acordată evoluției topografice a așezării medievale rurale de la Liteni în perioada cuprinsă între secolele XIV—XVII.

Într-un subcapitol sînt prezentate locuințele descoperite la Liteni în locul „la saibă” și care sînt de două tipuri: locuințe adîncite și locuințe de suprafață.

Locuințele sînt tipice pentru construcțiile din prima jumătate a secolului al XV-lea.

După prezentarea celor două cuptoare descoperite la Liteni, autorii se referă pe larg la descrierea materialului arheologic, și în special a ceramicii care este categoria cea mai bogat reprezentată în cadrul descoperirilor de aici.

Un subcapitol aparte este rezervat necropolei ale cărei începuturi datează de la finele secolului al XIII-lea — începutul secolului al XIV-lea, iar cele mai tîrzii înmormintări aparțin celei de-a doua jumătăți a secolului al XVI-lea. Cu acest prilej au fost cercetate 99 morminte.

În concluzie la acest capitol autorii remarcă cu dreptate faptul că pentru studierea problemei satului medieval românesc un rol însemnat îl aduc cercetările arheologice care au reliefat că vechimea reală a satelor menționate în documentele scrise este întotdeauna sensibil mai mare decît a primei menționări scrise. Ei arată că zona cercetată s-a aflat într-o legătură strînsă cu aceea a Sucevei în prima jumătate a secolului al XIV-lea și că ea a putut intra în componența teritorială a acelei formații politice feudale care își va fi avut centrul politic, militar și administrația la Suceava și că aceasta ar fi tot una cu „țara Românilor” menționată în Cronica rimată a lui Ottokar de Stiria (p. 88) și precizează că familia lui Oană vornicul ar fi fost, la începutul secolului al XIV-lea, una din familiile de feudali locali.

În ultimul capitol „*Locuirea medievală de la Zaharești*”, (p. 91—130) autorii se referă la cercetările arheologice pe care le-au întreprins în această localitate situată în bazinul superior al Sîmuzului Mare. După o documentată descriere geografică și o prezentare a situației stratigrafice, sînt menționate așezările cele mai vechi, începînd cu cea din prima jumătate a mileniului I e.n. Un loc aparte acordă autorii descrierii urmelor de locuire feudală din secolele XIV—XVII, aparținînd zonei în care s-a aflat vatra veche a satului Zaharești. Cu acest prilej sînt descrise cele două locuințe de la finele secolului al XIV-lea și a doua jumătate a secolului al XV-lea, cit și prezentarea inventarului arheologic găsit aici. O atenție deosebită acordă autorii depozitului de unelte de fier găsit la Zaharești și format dintr-un topor tip bardă, două burghie, un cuțit de plug, un otic și o coasă. Sînt prezentate analizele spectrografice

și metalografice efectuate asupra unora din unelte și evidențierea procesului de diversificare și specializare a unor meșteșuguri. Autorii consideră că datarea acestui depozit se poate încadra către începutul veacului al XVII-lea.

După o prezentare a tipului de așezare, sint scoase în evidență și alte aspecte privitoare la istoria satului Zaharești, iar în concluzie autorii arată că începuturile lui pot fi puse pe seama secolului al XIII-lea, întrucât atât materialele arheologice cât și datele decurgînd din stabilirea perioadei medii de formare a toponimelor deplin constituite concurînd la formularea ei (p. 130).

Lucrarea este însoțită de un rezumat în limba franceză, un indice general onomastic și toponimic, cît și o ilustrație bogată constînd din desene și fotografii alb-negru.

În concluzie subliniem valoarea deosebită a acestei lucrări pentru cunoașterea istoriei satului medieval românesc.

Alexandru ARTIMON